

PRIJEDLOG PROJEKTA

Dokumentiranje i revitalizacija šest istriotskih idioma (DIRŠII) Documentazione e rivitalizzazione dei sei idiomi istrioti (DERSII)

A. Sažeti opis projekta

Projekt *Dokumentiranje i revitalizacija šest istriotskih idioma (DIRŠII)*/*Documentazione e rivitalizzazione dei sei idiomi istrioti (DERSII)* je višegodišnji projekt sveobuhvatnog jezičnog i kulturološkog dokumentiranja, digitalne obrade, znanstvene analize, te revitalizacije šest autohtonih istarskih romanskih idioma, koji se govore u mjestima Rovigno/Rovinj, Valle/Bale, Dignano/Vodnjan, Gallesano/Galažana, Sissano/Šišan i Fasana/Fažana.

Ovi usko srodni idiomi poznati su u znanosti pod zajedničkim tehničkim nazivom "istrioto/istriotski" (kod jezika: ISO 639-3: ist*). Istriotski je visokougrožen jezik upisan u UNESCO-ov *Atlas of the World's Languages in Danger* [*Atlas ugroženih jezika svijeta*]. Prema grubim procjenama danas ga govori manje od tisuću višejezičnih govornika, većinom starijih od pedeset godina, te malen broj djece. Jezik se gotovo sasvim izgubio iz svakodnevne upotrebe gdje ga u većini društvenih upotrebnih domena zamjenjuju, ovisno o mjestu i obitelji, istrovenetski i standardni talijanski te čakavski i standardni hrvatski.

Dugoročna uspješnost projekta i održivost jezika će se osigurati educiranjem članova zajednice te njihovim izravnim uključenjem u sve aspekte dokumentiranja i revitalizacije jezika pod stručnim vodstvom svjetski priznatih lingvista i stručnjaka u dokumentacijskoj lingvistici i sociolingvistici.

* Lewis, M. Paul (ed.), 2009. *Ethnologue: Languages of the World*, Sixteenth edition. Dallas, Tex.: SIL International. Online version: <http://www.ethnologue.com/>.

B. Izvoditelji

Nositelj:	Istarska županija, dožupanica gđa. Viviana Benussi
Partner:	Tragovi: Udruga za dokumentiranje jezika i kulture Istre i Kvarnera
Znanstveni tim:	
Autorica i stručna voditeljica:	Zvezdana Vrzić, New York University
Stručni suradnici/savjetnici:	John V. Singler (New York University), Daniel Kaufman (Endangered Language Alliance)
Koodinatorica projekta:	Cinzia Ivančić, Comunita degli Italiani di Rovigno

C. Ciljevi projekta

1. Prikupljanje jezične građe u audio i video formatu

Planira se prikupljanje nekoliko stotina sati audio/video zapisa istriotskog jezika u svim njegovim dijalektalnim varijacijama (npr. minimum pedeset sati materijala po lokaciji). Pored mjesnih varijacija, nastojat će se zabilježiti i govor različitih govornika prema dobnim skupinama. Materijali će uključivati

raznovrsne govorne žanrove (npr. osobne narative/sjećanja, slobodan razgovor, upustva, poezija, usmena jezična baština, pisana književnost i slično). Terenski rad će započeti za vrijeme prvog ljetnog seminara 2013. godine i nastaviti se kontinuirano tijekom narednih godina izvođenja projekta. Planira se također obrada i digitaliziranje arhivskih audio i video snimaka te izrada audio snimaka zapisanih priča, igrokaza, poezije, i slične pisane građe. Na ovaj će se način izraditi sveobuhvatan korpus jezika koji će obuhvaćati varijacije kroz prostor, vrijeme i govorne žanrove.

2. Izrada anotiranog digitalnog jezičnog korpusa

Prikupljanje građe će pratiti transkripcija audio/video snimaka te prijevod na talijanski, hrvatski i engleski. Slijedit će digitalni unos građe i jezična obrada/anotiranje prikupljene audio/video građe u svrhu izrade digitalnog anotiranog jezičnog korpusa. Ovaj jezični korpus će biti pohranjen u digitalnoj arhivi jezika, moći će se pretraživati i biti će dostupan članovima zajednice i istraživačima.

3. Izrada digitalne rječničke platforme

Nekoliko tiskanih rječnika lokalnih varijanata istriotskog već postoji. Ovi rječnici trebaju biti digitalizirani i dostupni za daljnju obradu i dopunu kroz elektronsku rječničku platformu. Dodatna rječnička građa bit će prikupljena i dostupna u elektronskom obliku kroz postupnu obradu jezičnog korpusa. Planira se izrada jedinstvene rječničke elektronske platforme jezika koja će se onda kontinuirano moći dopunjavati i uređivati. Također se planira tiskanje jedinstvenog višejezičnog rječnika jezika (u oba smjera s istriotskog na talijanski/hrvatski/engleski i obrnuto), te postavljanje elektronske verzije rječnika na web stranice za jednostavno pretraživanje. Izrada elektronskog rječnika će uključivati i snimanje svake leksičke jedinice te povezivanje ovih audio zapisa/fajlova s odgovarajućim leksičkim jedinicama u rječniku.

Planira se prikupljanje gramatičke jezične građe i izrada i tiskanje deskriptivne gramatike jezika i njezino postavljanje na web stranice. Deskriptivna gramatika jezika će dodatno poslužiti kao osnova za izradu pedagoških gramatika.

5. Izrada povijesno-etnografske digitalne arhive

Planira se prikupljanje i digitaliziranje arhivske građe i publikacija koje već postoje na jeziku te o jeziku i zajednici (arhivski dokumenti, stare publikacije izvan tiska, arhivski dokumenti, fotografije, književni tekstovi u publikacijama koje su još uvijek u tisku, itd.)

6. Izrada web stranica jezika

Planira se izrada višejezičnih web stranica jezika (vidi kao primjer stranice posvećene drugom istarskom ugroženom jeziku, vlaškom/žejanskom/istorumunjskom, www.vlaski-zejanski.com), koje će na pristupačan način prezentirati široj javnosti jezik i kulturu zajednica u kojima se govori istriotski te rezultate projekta dokumentiranja i revitaliziranja jezika. Web stranice su također važan aspekt educiranja lokalnih zajednica o vrijednosti jezika, njegovoj adekvatnosti za upotrebu u svim društvenim domenama i podizanje svijesti o vrijednosti i postojanju jezika u široj istarskoj, hrvatskoj i svjetskoj javnosti. Web stranice će također biti portal za pristup digitalnoj arhivi jezika.

Trajna sustavna pohrana obrađenog jezičnog korpusa, rječnika, te sve ostale digitalizirane etnografske i kulturno-povijesne građe u sklopu digitalne arhive jezika Istre i Kvarnera pri regionalnoj znanstvenoj instituciji. Osnivanje ovakve znanstvene digitalne arhive pri uvaženoj znanstvenoj instituciji će omogućiti sigurno i trajno prohranjivanje vrijedne građe te pristup građi od strane članova zajednice i istraživača. Širi i lakši pristup istraživača prikupljenim materijalima će omogućiti daljnje proučavanje jezika, trenutno malo istraženog i slabo poznatog izvan izuzetno uskog kruga istraživača. Osnivanje ovakve znanstvene digitalne arhive jezika ne sprječava pohranjivanje građe na više od jedne lokacije, posebno, postojanje mini-arhiva u pojedinim zajednicama gdje se jezik koristi.

8. Educiranje članova zajednice za rad na dokumentiranju i revitalizaciji jezika

Jedan od važnijih ciljeva projekta je izravno uključivanje govornika jezika i drugih članova zajednice u rad na dokumentiranju i revitaliziranju njihova jezika. Njihovo uključivanje će se omogućiti kroz educiranje o postupcima dokumentarne lingvistike i mogućnostima za i postupcima revitalizacije, te razumijevanje društveno-povijesnih faktora kao i osobnih i grupnih stavova koji su jezik doveli do ovog stupnja ugroženosti. Edukacija članova zajednice uključenih u projekt će se vršiti kroz seminare i radionice tijekom više godina trajanja projekta, a polaznici će moći stečena znanja dalje preneti drugim članovima zajednice. Sudionici će biti podijeljeni u timove, prema mjestima ali i prema zadacima, sposobnostima i interesima, kako bi se projekt efikasnije odvijao i kako bi se osigurao njegov kontinuitet. Prednost ovih zajednica je da već posjeduju određenu razinu organiziranosti u sklopu lokalnih Zajednica Talijana i zanimanje i spremnost za ovakvo educiranje i djelovanje na projektu. Uključivanje značajnijeg broja članova u projekt je važan uvjet za njegovu uspješnost i održivost.

9. Pokretanje akcija vezanih za revitalizaciju jezika

Preduvjet za rad na revitalizaciji jezika je razumijevanje društveno-političkog i kulturnog konteksta u kojemu jezik trenutno živi i u kojemu se njegova upotreba smanjuje. Planira se istraživanje sociolingvističkog statusa jezika i jezične zajednice putem sociolingvističke ankete i drugih sociolingvističkih metoda s ciljem utvrđivanja stupnja vitalnosti jezika, najvažnijih društvenih čimbenika koji utiču na njegovo gubljenje, njegovih društvenih upotrebnih domena, stavova prema jeziku među članovima zajednice ali i među okolnim stanovništvom. Revitalizacijske aktivnosti će uključivati, primjerice, utvrđivanje jedinstvenog grafijskog sustava za pisanje jezika, izradu materijala, odnosno tečajeva za podučavanje jezika odraslima kao i djeci, organiziranje ljetnih škola/tečajeva jezika gdje će se jezik podučavati kroz metodu imerzije kako djeci tako i odraslima, izrade školskih kurikuluma za podučavanje jezika, kulturna događanja posvećena jeziku, te kulturni rad na proširenju društvene uloge jezika, uključujući njegove prisutnosti u društvenom i fizičkom okolišu, lokalnim medijima i slično.

10. Promoviranje istriotskog i istarske jezične raznovrsnosti u svjetskoj akademskoj javnosti

Kao tipičan ugroženi jezik, istriotski ima marginalnu društvenu ulogu u sredini u kojoj se govori i taj njegov status se odražava i u općem nepoznavanju činjenice da jezik uopće postoji u široj istarskoj zajednici i Hrvatskoj ali i u međunarodnoj znanstvenoj sredini. Slično je i s drugim idiomima koji karakteriziraju bogatu istarsku jezičnu stvarnost, kao naprimjer s vlaškim/žejanskim/istrorumunjskim. Stoga će se kroz ovaj projekt pokrenuti i proces znanstvene prezentacije istriotskog i zanimljive istarske sociolingvističke situacije međunarodnoj akademskoj javnosti i to, prije svega, kroz organizaciju znanstvenih radionica i kongresa na tu temu, kao i znanstvene publikacije voditeljice i drugih znanstvenika koji će u projektu sudjelovati. Činjenica da voditeljica i drugi suradnici dolaze iz uglednih

američkih akademskih institucija i posjeduje značajno iskustvo u dokumentiranju jezika jamči da je podizanje razine znanja o istriotskom, ostalim istarskim jezicima i Istri kao cjelini uistinu realan cilj.

D. Aktivnosti u 2013. godini, prvoj godini izvođenja projekta

1. Ljetni seminar iz dokumentacijske lingvistike za članove zajednice
2. Sociolingvističko istraživanje društveno-političkog i kulturnog konteksta u kojem jezik ostoji (anketa i prikupljanje podataka o upotrebi i vitalnosti jezika, stavovima zajednice prema jeziku i identitetu zajednice).
3. Terenski dokumentacijski rad i prikupljanje jezične građe.
4. Transkripcija i prijevod prikupljenje jezične građe.
5. Popis i opis postojećih materijala i publikacija na jeziku i o jeziku za digitalizaciju i pohranjivanje u digitalnu arhivu jezika.
6. Početak prikupljanja i digitaliziranja različitih arhivskih materijala.
7. Stručno arhiviranje prikupljenih materijala (uključujući "metadata").

E. Kratak opis ljetnog seminara iz dokumentacijske lingvistike 2013.

Cilj ljetnog seminara iz dokumentacijske lingvistike je da osposobi govornike i druge članove zajednice za prvu fazu dokumentiranja jezika te započne prikupljanje audio i video građe. Seminar će se izvoditi tijekom dvanaest dana a bit će podjeljen u dva dijela, a) uvodno-teoretski i b) praktički dio, koji će se sastojati od rada na prikupljanju i obradi građe i tehničkoj pripremi za taj rad. Ljetni seminar će voditi voditeljica projekta, Zvezdana Vrzić (New York University, Udruga Tragovi), a izvodit će se uz suradnju Johna V. Singlera (New York University) u prvom dijelu i Daniela Kaufmana (Endangered Language Alliance) u drugom dijelu. Ukupno će biti održano približno 72 sata predavanja i praktičnog rada.

Pet dana predavanja i grupnih diskusija na sljedeće teme: a) osnovni principi, metode i postupci dokumentacijske lingvistike; d) struktura projekta i sljed dokumentacijskih aktivnosti b) sociolingvistika ugroženih jezika i sociolingvistički status istriotskih dijalekata; c) dosadašnja saznanja o porijeklu i strukturi istriotskog; e) popis i opis postojećih materijala na i o jeziku.

Sedam dana praktičnog dokumentacijskog rada po timovima uz tehničku pripremu i pomoć: a) upoznavanje s osnovnim principima korištenja opreme i izrade audio i video snimaka, b) upoznavanje s dokumentarnim i etičkim principima terenskog rada, c) dokumentacijski rad na terenu, tj. izrada audio i video snimaka govornika (različiti govorni žanrovi), d) transkripcija i prijevod prikupljenih audio i video

snimki, d) upoznavanje s osnovnim principima arhiviranja/pohranjivanja građe i izrade "metadata", d) stručno arhiviranje/pohranjivanje prikupljenih audio/video snimki i ostalih dokumentacijskih materijala.

Zadnji dan seminara učesnici će podijeliti iskustva i impresije vezano za seminar i sudjelovanje na projektu te predstaviti svoj izbor iz prikupljenih materijala.

F. Preliminarni pregled aktivnosti za prvih pet godina višegodišnjeg projekta

1. godina:

- a. Ljetni seminar iz dokumentacijske lingvistike za članove zajednice
- b. Sociolingvističko istraživanje: Anketa i prikupljanje podataka o upotrebi i vitalnosti jezika, stavovima zajednice prema jeziku i identitetu zajednice.
- c. Dokumentacijski rad i prikupljanje jezične građe.
- d. Transkripcija i prijevod prikupljenje jezične građe.
- e. Digitaliziranje raznih arhivskih materijala.

2. godina:

- a. Ljetni seminar iz dokumentacijske lingvistike i postupaka revitalizacije jezika za članove zajednice
- b. Ljetna jezična škola/tečaj za djecu.
- c. Ljetna jezična škola/tečaj za odrasle.
- d. Nastavak rad na izradi kurikulumu i materijala za podučavanje jezika djeci i odraslima.
- e. Dokumentacijski rad i prikupljanje jezične građe.
- f. Transkripcija i prijevod prikupljenje građe.
- g. Početak rada na izradi objedinjenog rječnika jezika.
- h. Digitaliziranje raznih arhivskih materijala.
- i. Izbor i obrada prikupljenje građe za potrebe web stranica i izrada projektnih web stranica. Rad na oblicima revitalizacije jezika (jezični klubovi, organiziranje jezičnih parova za podučavanje jezika (mentor-student), ciljano proširenje uloge jezika u svakodnevnoj upotrebi i okolišu, izrada radio emisija i novinskih napisa na jeziku, organiziranje manifestacija posvećenih jeziku i na jeziku i slično).

3. godina:

- a. Ljetni seminar iz dokumentacijske lingvistike i postupaka revitalizacije jezika za članove zajednice.
- b. Ljetni seminar iz jezične dokumentacije i terenskog rada za članove zajednice.
- c. Ljetna jezična škola/tečaj za djecu.
- d. Ljetna jezična škola/tečaj za odrasle.
- e. Nastavak rada na izradi kurikulumu i materijala za podučavanje jezika djeci i odraslima.
- f. Osnivanje digitalne arhive jezika.
- g. Dokumentacijski rad i prikupljanje jezične građe.

- h. Transkripcija i prijevod prikupljenje jezične građe.
- i. Rad na izradi objedinjenog rječnika jezika.
- j. Elektronska lingvistička obrada jezičnog korpusa.
- k. Digitaliziranje raznih arhivskih materijala.
- l. Rad na oblicima revitalizacije jezika (jezični klubovi, organiziranje jezičnih parova za podučavanje jezika (mentor-student), ciljano proširenje uloge jezika u svakodnevnoj upotrebi i okolišu, izrada radio emisija i novinskih napisa na jeziku, organiziranje manifestacija posvećenih jeziku i na jeziku i slično).

4. godina:

- a. Ljetni seminar iz dokumentacijske lingvistike i postupaka revitalizacije jezika za članove zajednice.
- b. Ljetna jezična škola/tečaj za djecu.
- c. Ljetna jezična škola/tečaj za odrasle.
- d. Nastavak rada na izradi kurikuluma i materijala za podučavanje jezika djeci i odraslima.
- e. Transkripcija i prijevod prikupljenje jezične građe.
- f. Elektronska lingvistička obrada jezičnog korpusa.
- g. Rad na izradi objedinjenog rječnika jezika.
- h. Izrada jedinstvene rječničke digitalne platforme jezika.
- i. Izrada višejezičnog dvosmjernog rječnika u elektronskom i tiskanom izdanju.
- j. Prikupljanje gramatičke jezične građe i gramatička analiza jezika.
- k. Rad na oblicima revitalizacije jezika (jezični klubovi, organiziranje jezičnih parova za podučavanje jezika (mentor-student), ciljano proširenje uloge jezika u svakodnevnoj upotrebi i okolišu, izrada radio emisija i novinskih napisa na jeziku, organiziranje manifestacija posvećenih jeziku i na jeziku i slično).

5. godina:

- a. Ljetni seminar iz dokumentacijske lingvistike i postupaka revitalizacije jezika
- b. Ljetna jezična škola/tečaj za djecu.
- c. Ljetna jezična škola/tečaj za odrasle.
- d. Nastavak rada na izradi kurikuluma i materijala za podučavanje jezika djeci i odraslima.
- e. Izrada online verzije višejezičnog rječnika jezika.
- f. Prikupljanje gramatičke jezične građe i gramatička analiza jezika.
- g. Rad na oblicima revitalizacije jezika (jezični klubovi, organiziranje jezičnih parova za podučavanje jezika (mentor-student), ciljano proširenje uloge jezika u svakodnevnoj upotrebi i okolišu, izrada radio emisija i novinskih napisa na jeziku, organiziranje manifestacija posvećenih jeziku i na jeziku i slično).

Autorica/voditeljica projekta predlaže da izvoditelji a) prema ovome predlošku tijekom 2013. godine sastave detaljan višegodišnji plan projekta te ga predlože za financiranje domaćim vladinim institucijama i međunarodnim fondovima, b) započnu rad na osnivanju Digitalne arhive jezika Istre i Kvarnera pri

regionalnoj znanstvenoj instituciji u cilju trajnog znanstvenog pohranjivanja proizvedene građe (pored njezinog pohranjivanja pri lokalnim intitucijama), te c) sastave znastveni savjetodavni odbor projekta. Autorica/voditeljica projekta i Znanstveni tim će raditi na znanstvenoj obradi prikupljene građe, uključujući i obradi materijala sociolingvističkog istraživanja, u cilju objavljivanja znanstvenih članaka i drugih publikacija, organizacije znanstvenih skupova i promocije saznanja o istriotskom i drugim istarskim jezicima i istarskoj jezičnoj stvarnosti u domaćoj i međunarodnoj akademskoj javnosti.